

Adölesan Evlilikleri

• Dr. Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN*

Öz

Adölesan dönemi çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan ve biyolojik, sosyal, psikolojik açıdan gelişimi içeren karmaşık bir dönemdir. Bu dönemi sağlıklı bir biçimde geçirmek için adölesanın yerine getirmek zorunda olduğu bir takım gelişim görevleri bulunmaktadır. Bunların en başında kendine özgü bir kimlik oluşturmak gelir. Kimlik oluşturmak ise kafası karışık adölesan açısından kolay bir iş değildir. Bu dönemde yapılan evlilikler, adölesanın kendine güveninin azalmasına, kendine özgü bir kimlik oluşturmasını güçleştirebilir. Ayrıca, erken yaşta yapılan evlilikler çoğunlukla adölesanların eğitimden kopmasına, fiziksel ve ruhsal sağlıklarının bozulmasına neden olabilir.

Adölesan dönemde yapılan evliliklerin kadınlar tarafından nasıl algılandığını ve anlamlandırdıkları kendi ifadelerinden yola çıkarak belirlemek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Literatürde adölesan evliliklerinin bireyler üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalarda adölesanların evlilik sürecini nasıl anlamlandırdıkları ele alınmamıştır. Bu nedenle araştırma nitel yöntem kullanılarak yapılmıştır. Adölesan dönemde evlenen 12 kadınla sorun merkezli görüşme yöntemi kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Kadınlar; evlilik sürecini evcilik oyunu olarak algıladıklarını, eşleri ile iletişim kurmakta zorlandıklarını, çoğunlukla eşlerinden çekindiklerini, çocuk sahibi olmak ve çocuk bakmak konusunda ciddi güçlükler yaşadıklarını ve kendilerini güçsüz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar adölesan dönemi evliliklerinin önlenmesi, bu dönemde yapılan evliliklerde kadının desteklenmesi için var olan hizmetlerin tekrar gözden geçirilmesi ve/veya yeni hizmet ve programların oluşturulmasında bir hareket noktası olarak kullanılabilir.

Anahtar kelimeler: Adölesan dönemi, adölesan dönemi evliliği, nitel araştırma yöntemi.

Abstract

Adolescence is a complex stage of biological, social and psychological development spanning the gap between childhood and adulthood. In order to achieve a successful grow-up, an adolescent has to manage a number of developmental tasks. First of all, the adolescent has to build an independent identity. But this task is a difficult one for the adolescent. Marriages at this period of life can be a cause for decreasing self-confidence and a negative effect in developing independent identity. Besides, early marriages can also lead to a number of adversities including dropping out of education, problems in physical and mental health, and so on.

The main purpose of this study is to determine the perceptions of women who married in adolescence stage. Several researches can be seen in literature regarding the effects of adolescence marriage. But these studies do not include the meaning of adolescence marriage for the adolescents themselves. For this reason, this study used a qualitative research design. The interviews were undertaken in a problem-oriented manner with 12 women who married in their adolescent period. The women claimed that they perceive the marriage as a play, had difficulties in contact with their husband, have difficulties to have baby and raise children and feel generally powerless. These results can be used in preventing adolescence marriages, re-assessing and/or re-organizing the services for supporting the women who married in their adolescence stage of development.

Key words: Adolescence stage, adolescence marriage, qualitative method.

(*) Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü.

Giriş

Değişen toplumsal koşullara karşın aile kurumu birey ve toplum için önemini korumaya devam etmektedir. Birçok yazar ailenin en temel işlevini yeniden üretim olarak görmektedir. Bu, hem fiziksel üretimi (neslin devamını) hem de sosyo-kültürel üretimi kapsamaktadır. Aile, üreme işlevi ile hem neslin devamını sağlar hem de evlilik kuralları ile cinsel yaşamı kontrol altına almaya çalışır. İkinci olarak aile, çocuğun bağımlı olduğu ilk dönemler süresince fiziksel ve ekonomik destek verir. Çocuk, yetişkin yaşamı için ihtiyaç duyduğu tüm fikirleri, değerleri, yaşadığı toplumun kültürünü ve toplumun belirlediği/beklediği cinsiyet rollerini ailedeki sosyalizasyon sürecinde kazanır (Wilson 1985: 10). Ailenin, başlangıçta sağlıklı bir biçimde kurulması, işlevlerini uygun bir biçimde yerine getirmesi olasılığını arttıran bir etken olarak düşünülebilir. Bu nedenle başlangıçta eşlerin beklentileri, psiko-sosyal özellikleri ailenin sağlıklı bir biçimde kurulmasına etki eden önemli bir unsur olarak sayılabilir.

Yasal anlamda aile kurumunun kurulması için resmi makamlar tarafından onaylanması gerekmektedir. Evlilik; yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasındaki yasal geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükleri gerektiren bir ilişkidir (Bozkurt 2004: 376).

Evlilik, hemen hemen her toplumda belli bir konum elde etmenin önemli bir aracıdır (Benedict, 2000: 261). Toplumumuzda da evlenme ve aile kurmaya kültürel anlamda özel bir önem verilmekte, evlilik, geçici bir süre için bir araya gelme değil, çoğunlukla ölüme kadar devam edecek bir sözleşme olarak değerlendirilen bir kurum olarak algılanmaktadır (Fidan 2005: 2). Ülkemizde evlenmek yaygındır. Evlilik, gerek kadın gerekse erkek için istenilen bir durumdur. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (TÜİK) verilerine göre, evlenme sayısında yıllar içinde bir artış olmuştur. 2001 yı-

linda ülke genelinde 553.105 evlenme olmuşken bu sayı 2005 yılında artmış ve 651.896 olmuştur. Kaba evlenme oranı da artmış 2001'de %8.09'ken, 2005'de % 9.05'e yükselmiştir.

Medeni Kanun'un 124. maddesinde de belirtilmiş gibi ülkemizde resmi evlenme yaşı 17'dir. Erkek veya kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Bu yasal düzenlemeye karşın ülkemizde 17 yaşından küçük yaşlarda da (özellikle kızlar için) evlilikler yapıldığı da bir gerçektir.

Dünyadaki verilere bakıldığında erken yaşta yapılan evliliklerin daha çok doğu kültürlerinde ve gelişmekte olan toplumlarda yaygın biçimde gözlemlendiği görülebilir. Birleşmiş Milletler'in verilerine göre Mali, Hindistan, Etiyopya, Bangladeş'te kız çocuklarının % 40'ı 15 yaşından önce evlenmektedir. Bu ülkelerde de erkekler arasında erken yaşta evlenme oranları kızlara göre daha az yaygındır (Center for Research on Environment, Health, and Population Activities Reports 2005).

TÜİK tarafından 2000 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre ülkemizin nüfusu 67.4 milyondur. Nüfusun üçte biri 15 yaş ve altındadır ve 15-19 yaş grubu, doğurgan çağ kadınların, en kalabalık grubunu oluşturmaktadır. 12-14 yaş grubunda bulunan kız çocuklarının binde 4'ü evlidir, bunların da % 19'u doğum yapmıştır. 15-19 yaş grubunda bulunan 3,5 milyon kız çocuğunun ise yaklaşık 500 bini evli olup (% 13), bunların % 50'si çocuk sahibidir (www.tuik.gov.tr).

Az önce de belirtildiği gibi ülkemizde evlilik yaygındır. Kadınların büyük çoğunluğu doğurganlık dönemini evlilik içinde tamamlamaktadır. 2003 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine göre ise, evlenmemiş kadınların çoğunluğu 25 yaşından küçüktür. Kadınların % 88'i 30'lu

yaşların başına ulaştığında evli veya en az bir kez evlenmiş olmaktadır. Zaman içinde ülkemizde erken yaşta yapılan evliliklerin sayısında azalma olmuştur. 15-19 yaş grubundaki kadınların % 2'sinden azı 15 yaşından önce evlenmiştir. Bir başka deyişle Türkiye'de kadınlar geçmiş yıllara göre daha geç evlenme eğilimindedirler. Ancak bilinen bir başka gerçek ise ülkemizde dini nikâha dayanan evlenme ve çocuk sahibi olmanın çok yaygın olduğudur.

Toplumumuzda genel eğilim, erkeklerin belirli bir düzeyde eğitim gördükten, askerlik yaptıktan ve bir iş sahibi olduktan sonra evlenmeleri yönündedir. Bu durum ise nispeten ileri yaşlarda gerçekleşmektedir. Kadınlar için böyle bir kaygı genellikle duyulmamaktadır. Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de kız çocuklarının sosyalizasyonunda "iyi bir evlilik yapmak" başta gelen değerlerdendir. Kadının sosyal, duygusal, cinsel ve ekonomik ihtiyaçlarına toplumsal kabul görece biçimde doyum bulabilmesi genellikle evlilik ilişkisi içinde olanaklıdır (Uyanık ve Doğan 1998: 1).

Her iki cins için de erken yaşta evlenmek eğitimden uzaklaşma, fiziksel hastalıklara yakalanma konusunda daha yatkın olma, bağımsızlığını kazanma ve bunu sürdürme, benlik saygısının gelişmesinde güçlük gibi fiziksel, sosyal ve psikolojik pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Özellikle de kız çocukları bu sorunları daha ağır biçimde yaşamaktadırlar (Gowers 2005).

Bu çalışmada erken yaşta evlenmiş kadınların, erken yaşta evlenmeyi nasıl algıladıkları ve anlamlandırdıkları belirlenmeye çalışılmış ve erken yaşta yapılan evliliklerin kadınlar üzerindeki bireysel etkileri tartışılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Araştırmanın amacı, erken yaşta evlenen kadınların erken yaşta evlenmeyi nasıl algıladıklarını

ve anlamlandırdıklarını belirlemek ve erken yaşta evliliğin genç kadın üzerindeki etkilerini ortaya koyabilmektir.

Araştırmada kadınların yaşadıkları durumu nasıl algıladıklarını ve anlamlandırdıklarını kendi ifadeleri ile anlayabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem insan eylemlerinin öznel anlamları içerdiğini bu nedenle insanla ilgili yapılacak araştırmalarda sayısal veriler kadar öznel algılamaların da önemli olduğunu ifade etmektedir. Bir başka deyişle olguları belirli başlıklar altında sınıflandırmak kadar onları yaşayan kişilerin algılamaları ve olgulara verdikleri anlamları bilmenin, gerçeği kavramak açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır (Mayring 2000; Kuş 2003).

Nitel araştırma yönteminde veri toplamak için sorun merkezli görüşme, anlatı, odak grup tartışmaları, katılımlı gözlem gibi kullanılan farklı teknikler bulunmaktadır. Bu çalışmada sorun merkezli görüşme tekniği kullanılmıştır. Sorun merkezli görüşme tekniğinde görüşülen kişi serbest bir söyleşi için tamamen özgür bırakılır. Ancak görüşme konusu, araştırmacı tarafından önceden analiz edilmiştir ve görüşme boyunca hangi evrelerin izleneceği ve nelerden söz edileceği önceden belirlenmiştir (Mayring 2000: 57).

Araştırmada 12 kadınla sorun merkezli görüşme tekniği kullanılarak görüşme yapılmıştır. Görüşme yolu ile veri toplamadan önce çeşitli kategorilerin belirlenmesi, verilerin sınıflandırılarak bulanıklıktan kurtarılmasına katkıda bulunur (Kuş 2003: 158). Bu nedenle görüşmelerden önce yapılan literatür çalışması sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda erken yaşta yapılan evliliklerin kadın üzerindeki etkilerine ilişkin özgül faktörler belirlenmiştir. Bu faktörler, evlilik kararının alınması, evlilik, çocuk sahibi olma ve çocuğa bakım verme, eşi ve aile büyükleri ile ilişkiler olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Her bir başlık için sorulacak sorular belirlenmiştir.

Görüşmenin başlangıcında kadınları tanımaya yönelik (eğitim durumu, çalışıp çalışmadığı, eşinin ne iş yaptığı, gelir durumu v.b.) sorular sorulmuştur. Daha sonra, önceden belirlenen başlıklar kapsamında hazırlanan sorulara geçilmiştir.

Evlilik kararının alınması ve evlilik süreci konusunda, “Nasıl evlendiniz anlatabilir misiniz?”, “Eşinizi daha önce tanıyor muydunuz?”, “Evliliğinizin ilk başlarında zorlandığınız konular oldu mu?”, “Eşinizle ilişkileriniz nasıldı?”, “İl evlendiğinizde kendi aileniz ve eşinizin ailesi ile ilişkileriniz nasıldı?” soruları sorulmuştur.

Çocuk sahibi olma ve çocuğa bakım verme konusunda; “Kaç çocuğunuz var?”, “Hamilelik sürecinizi nasıl geçirdiniz?”, “Doğumu nerde ve nasıl yaptınız?”, “Hamilelik sürecinizde ve doğum sırasında tıbbi yardım aldınız mı?”, “Düşüğünüz ya da doğumdan sonra kaybettiğiniz çocuk oldu mu?”, “Çocuk sahibi olmak ne hissettirdi?”, “Çocuk bakımı konusunda zorlandınız mı? Bu konuda size yardım eden birileri oldu mu?” soruları yöneltilmiştir.

Eşi ve aile büyükleri ilişkiler konusunda ise; “Evlilik süresince eşinizle ilişkileriniz nasıldı?”, “Eşiniz ailesi, özellikle kayınvalideniz ile ilişkilerinizden bahsedebilir misiniz?”, “Eşinizle ayrı evde mi oturduysanız yoksa birlikte yaşadığınız bir aile üyesi (kayınvalide, kayınpeder, anne, baba, görümce, kardeş v.b.) oldu mu?”, “eşinizle ya da bir başka aile üyesi ile sorun yaşadığınızda bunu nasıl çözdünüz?” soruları yöneltilmiştir.

Sorun merkezli görüşmede, görüşmeci önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Myring 2000: 58; Yıldırım ve Şimşek 2004: 108). Bu çalışmada da bazı durumlarda daha derinlemesine bilgi almak için ek sorular da kullanılmıştır.

Örneğin “Nasıl evlendiniz anlatabilir misiniz?” sorusunun yanı sıra “Beni “verdi”ler dediniz. Bu kararı kim verdi. Verirken sizin fikrinizi sordular mı?” gibi daha ayrıntılı bilgiler almaya yönelik sorular sorulmuştur.

Kadınlara kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme bir ağdaki örnek olayla başlanıp, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı bir örnekleme türüdür. Buradaki önemli özellik her bir kişinin ya da birimin bir diğeriyle doğrudan ya da dolaylı bir bağlantıyla bağlı olmasıdır. Bu, her bir kişinin ağdaki diğer kişileri doğrudan tanıdığı anlamına gelmez (Neuman 2008: 316). Araştırmada da erken yaşta evlenen bir kadınla görüşülmüş ve kendisine, çevresinde erken yaşta evlenen başka kadınlar olup olmadığı sorulmuş ve diğer kadınlara ulaşılmıştır.

Görüşmenin başlangıcında araştırmacı kendini tanıtarak görüşmenin amacından bahsetmiştir. Verecekleri bilgilerin bilimsel amaçla kullanılacağını ve kimliklerinin kesinlikle gizli tutulacağını ifade ederek görüşme için onay almıştır. Görüşmeler ortalama bir buçuk saat sürmüştür. Görüşmeciler izin verdiğinde ses kaydı alınmıştır. İzin vermeyen görüşmecilerle yapılan görüşme ise not tutularak ve aynı gün bilgisayar ortamına geçirilerek kayıt altına alınmıştır.

Görüşülen Kadınların Özellikleri

Görüşülen kadınlar arasındaki en düşük yaş 20, en yüksek yaş 72'dir. Kadınların yaş ortalaması ise, 36,4'tür. Kadınların eğitim durumları incelendiğinde; 1 kadının okuma yazma bilmediği, 2 kadının sadece okuma yazma bildiği, 3 kadının ilkökul, 6 kadının ise ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Kadınların hepsinin birden çok çocuğu vardır. Bir kadın dışındaki diğer kadınlar yaşamları süresince hiç çalışma hayatına girmemişlerdir. Çalışan kadın ise orta büyüklükteki şirketlerde yemek, temizlik gibi işler yapmış ve SSK'dan emekli olmuştur.

Kadınların eşlerinin hepsi çalışmaktadır. Ancak eşlerin yaptıkları işler incelendiğinde (memur, şoför, küçük dükkan sahibi, tezgahdar, işçi, tamirci), bu işlerin yüksek gelir getirici işler olmadığı görülmüştür. Kadınların hepsi, gelirlerinin düşük olduğunu “kıt kanaat” geçindiklerini ifade etmişlerdir. Evlerde yapılan gözlemlerde ise evlerin genellikle düzenli olduğu, mobilyaların çok eski olmadığı, ev eşyalarının çoğunun bulunduğu görülmüştür.

Gerek kadınların ifadeleri gerekse yapılan gözlemler ailelerde geleneksel yapının baskın olduğunu, kadınların ev düzeni, evle ilgili yapılacak alışveriş, çocukların yaşantılarının düzenlenmesi konusunda tek başlarına karar vermekte zorlandıklarını göstermiştir.

Kadınlarla görüşme yapılan evlerin hepsi apartman dairesidir. Ancak bu daireler önceden gecekondu bölgesi olan daha sonra apartmanların yapıldığı semtlerde yer almaktadır.

Kadınların ifadeleri yazıya dökülürken, görüşme esnasında kullandıkları dil, anlatım bozukluğu, kelimelerdeki vurgular değiştirilmemiştir. Yapılan alıntılarda kadınların kimliklerinin belli olmaması için isimlerinin baş harfleri yerine K1, K2 biçiminde kodlama yapılmıştır.

“Sormadan Verdiler Beni”

Ülkemizdeki erken evliliklerin nedenleri incelendiğinde ekonomik, sosyal, kültürel ve dini pek çok neden sıralanabilir. Malın bölünmemesi, evden bir boğazın daha eksilmesi, başlık parası gibi nedenler ekonomik olanlardır. Ancak en öne çıkan neden toplumumuzda kadının yeri ve kız çocuklarına ilişkin algılamalardır. Büyük değişimlere karşın toplumumuzda ataerkil düzen dönüşerek devam etmektedir. Ataerkil düzende erkek/baba doğal bir biçimde, yaratılıştan kaynaklanan bir güçle kadınlar, çocuklar ve hatta tüm dünya üzerinde egemen bir güçtür ve tüm sosyal organizasyon, aile reisi

olan erkeğe göre biçimlenmektedir (Luxton 1996: 42). Ülkemizde kadınlar ve kız çocukları hala eğitim, sağlık, çalışma gibi çok temel haklardan mahrum kalmakta ya da fırsat eşitsizlikleri nedeniyle bu haklarından tam olarak yararlanamamaktadırlar.

Kadın erkek arasındaki bu eşitsizliğin ileri yaş gruplarında ve ileri eğitim seviyelerinde daha da arttığı konu ile ilgili istatistikler incelendiğinde daha net bir biçimde görülmektedir. Yaş gruplarına göre okuma yazma bilmeyenlerin oranına bakıldığında, 12-14 yaş arası okuma yazma bilmeyen kız çocuklarının oranının (% 8,07) erkek çocuklarına göre (% 3,32) daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Okula devam etme ile ilgili veriler incelendiğinde de kız çocuklarının okula devam etme oranının erkeklere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra kız çocuklarının yaşları ilerledikçe okula devam etme oranları da düşmektedir. Örneğin, 11-15 yaş arasında kız çocukları için okula devam etme oranı % 55,1 iken, erkek çocukları için bu oran % 73,6’dır. Okula devam etmeyen 15-24 yaş grubundaki kadınların % 40’ının okuldan ayrılma nedeni ise, ailelerinin ilköğretim sonrası okula devam etmeye izin vermemesidir. Oysa yapılan birçok araştırma göstermektedir ki, kadının eğitim düzeyi yükseldikçe evlilik yaşı yükselmekte, aile başına düşen çocuk sayısı ve buna bağlı olarak anne / bebek ölümleri de azalmaktadır. Türkiye’de eğitimsiz kadın oranları batıdan doğuya gidildikçe artış göstermektedir. (<http://www.tuik.org.tr>).

Yukarıdaki rakamlardan da görüldüğü gibi pek çok alanda cinsiyete ve bölgesel temele dayanan ayrımlar devam etmektedir. Tüm bunların sonucu olarak kız çocuklarının kendi yaşamları, geleceklere hakkında karar vermeleri güçleşmektedir.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan “2006 Yılı Aile Yapısı Araştırması”nda evliliğe kimin karar verdiğine ilişkin bulgular incelendiğinde; kadınların % 36,2’si evliliğin, gürcü usulü ile ve ailesinin kararı ile

yapıldığını ifade ederken, kadınların yalnızca % 27,4'ü evlilik kararını kendi seçimi ve ailesinin onayı ile aldığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi toplumumuzdaki ataerkil örüntüler kadının hayatı ile ilgili en temel kararları almasında dahi etkili olmaktadır. Evlilik yaşının küçük olması ise bağımsız karar almayı daha da güçleştirmektedir.

Görüşülen kadınlar da bu gerçeği özellikle vurgulamışlardır. Görüşmelerde evlilik sürecini anlatırken kadınların birçoğu “vermek” kelimesini kullanmışlardır. Görüşmelerden elde edilen bir başka önemli veri de ailelerin kız ve erkek çocukları arasında ayırım yapmış olmalarıdır. Aileler genelde kız çocuklarını okutmak yerine evlendirmeyi tercih etmişlerdir. Ailede yoksulluğun olması durumunda okuma imkânından yararlanan kız çocuklar değil çoğunlukla erkek çocuklar olmuştur.

K1 (72 yaşında)

12 yaşındayken babam beni “**verdi**”. Babam harpten gelmişti. Kıtık vardı. Biz 4 kardeşidik. 3 kız bir erkek. Annem ölmüştü. Ben onu hatırlamıyorum bile. Babaannem bakıyordu bize köyde. Ablalarım benden büyüktü. **Erkek kardeşime de baktılar ama babam beni verdi**. Bir karı gelmiş köye. Oğlu evliymiş karısı ölmüş çoluk çocukla ortada kalmış. Kız arıyomuş hem bakıyım büyüteyim hem de oğlumla evlendireyim diye düşünüyormuş. **Babam da acımış hem hem de kıtlık varmış işte, beni para karşılığında ona vermiş**.

K2 (66 yaşında)

...görücü geldi, hiç kimse bana sormadı, “**verdik**” dediler. Tanıdık olur da haber verir ya, öyle geldiler bize, **hiç görmedim**.

K3 (35 yaşında)

Bana sormadılar bile, dünür gelir, **verilir** kızlar. Babam vermek istemedi, kardeşinin oğluydu, “**dışarıdan alalım**” dedi. **Arkadaşı verdi**.

K4 (30 yaşında)

...amcamın oğluydu ama çok tanıımıyoduk birbirimizi. Onlar şehirde otururdu, biz köyde. Yazları gelirlerdi ama ben onu hep ağbi bildim. Sordular, “**istemem**” dedim **yine de verdiler. Erkek çocuk kız ayırımı yaparlardı, abim okudu büyük abim de okudu. Babam verdi parayı, okuttu onları, içimde bir şey kaldı. İstemezdim hiç evlenmeyi. Hiç düşünmezdim.**

K5 (52 yaşında)

Ben eşimi tanıımıyordum **görücü usulü ile oldu**. Beni görmüşler, eş dost söylemiş. **Dedemler verdi. Hiç de sormadılar**. Yalnız sonradan gösterdiler. Eşim lise mezunu benim akli başında adamdır Allahtan. **Ben zırcahil**. Bana “Gönlün var mıdır bir başkasında yoldan geçen bir sevdiğin var mıdır?” dedi. **Büyüklerim sormadı o sordu bana**.

K6 (30 yaşında)

Komşumuzdu. Görücü usulü oldu. Aramızda 7 yaş fark var. **Aslında evliliği hiç düşünmezdim ama bu fırsatı kaçıracam diye düşündüm**. Biz dört kardeşlik 3 oğlan bir kız. **Ayırım yaparlardı**. Kız çocuğu şımartılmaz derlerdi.

K7 (29 yaşında)

Evlenmek isteyip istemediğimi tam bilmiyodum aslında. **Görücü usulü oldu**. Nişanlandım sonra askere gitti eşim. Erken nişanlandım **ama evlenmeden pek tanıma fırsatım olmadı**. Bilmiyorum ki....

K8 (29 yaşında)

Benim evliliğim **görücü usulü** oldu. Şimdiki kızlar rahat rahat geziyor arkadaşlarıyla yollarda biz gezemezdik. Dediler bana seni istediler. İyi dedim. Ne diyeyim ki babam çok sertti. Herkes korkardı. **Verecem** dedi. Verdi. Ablalarımı da öyle verdi.

K12 (20 yaşında)

Ben okumak istemedim, başaramadım. Annem de napcaz seni başımızda evlen de kurtulalım dedi. Sonra bir tanıdığın oğlu varmış beni beğenmiş istediler. Gezmedik tozmadık hiç bir kere sadece dışarı çıktık. Dışarı dediysen de öyle sinemaya kafeye falan değil evin yakınlarında bir yere gittik yalnız da değildik benim akrabalarım vardı hala kızları ne konuşcaz yüzüne bile bakamadım ki doğru düzgün...bana sordular da diyemem sordular da nasıl desem babam sordu ama **istemem desem nolcağı ki o olmasa başka birine verirdi nasılsa.**

Kadınların ifadelerinde çok belirgin olarak ortaya çıkan evlilik kararının alınmasında söz sahibi olamama, kadının kök ailesinde erkek kız çocukları arasında yapılan ayırım toplumumuzda ve kültürümüzde erkeğe ve kadına verilen rollerle bir başka deyişle toplumsal cinsiyet kavramı ile ilişkilendirmek mümkündür. Toplumsal cinsiyet kavramı en genelde erkek ile kadın arasındaki kültürel farklılaşma olarak tanımlanır. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin biyolojik farklılıkları yerine, kadın ve erkeğin toplumsal olarak nasıl inşa edildiğini, kültürel özellikler doğrultusunda kadın ve erkek olmanın toplumdaki yerini inceler. Bu açıdan doğayla ilgisi olmayan bir kavramsallaşmadır (Spector ve diğ 2005: 73). Kızlar ve erkekler daha emekleme döneminden itibaren özellikle kendi toplumsal cinsiyetlerine ilişkin kalıp yargıların farkına varmakta ve bunları benlik tanımlarına içselleştirmektedirler (Güvenç ve Aktaş 2006: 46). Kız çocukları çocukluklarında evin ekonomik ve sosyal geçiminin eşi tarafından temin edileceğini (tıpkı babası gibi) kendisinin de çocuklarının ve eşinin bakımlarıyla meşgul olacağını öğrenir (Aktaş 2006: 44).

Görüşmeler sırasında yapılan gözlemlerde, kadınların, aileleri tarafından erkek ve kız çocuk arasında yapılan ayırma oldukça içerledikleri fark

edilmiştir. Özellikle eğitime devam etmek isteyip de bunu elde edemeyen kadınların bu durumdan oldukça olumsuz biçimde etkilendikleri görülmüştür. Bir başka önemli gözlem de evlilik konusunda karar vermeyen kadınların gerek anlatılarda kullandıkları kelimeler gerekse o anki yüz ifadeleri, bu durumun kendilerini oldukça güçsüz hissettirdiklerini ortaya koymuştur. Büyüklerin, onlara fikir sormaması ya da fikirlerini umursamamaları ("**istemem desem nolcağı ki o olmasa başka birine verirdi nasılsa**") kadınlara, **kendi hayatları üzerinde kontrolleri olmadığını** düşündürmüş ve hissettirmiştir.

Erken Yaşta Evlilik Oyun Gibi

Evlilik yolu ile bireyler psikolojik, sosyal, fiziksel alandaki birçok ihtiyaçlarını karşılarlar. Sevilmek, beğenilmek, ait olmak, yalnızlığı paylaşmak, güven duymak, toplumda bir yer edinebilme, destek sağlama, cinsel ihtiyaçların giderilmesi gibi. Bu kazançların yanı sıra evlilik bireylere bazı sorumluluklar da yüklemektedir. Eşin ihtiyaçlarını anlama ve karşılama, evin sorumluluğunu üstlenme, aile içi ve arkadaşlarla ilişkileri düzenleme, çocuk sahibi olma, çocuğa fiziksel bakım, koruma sağlama ve psiko sosyal gelişimini destekleme bu sorumluluklar arasında sıralanabilir.

Sıralanan tüm bu sorumlulukların ve rollerin erken yaşlarda sağlıklı biçimde yerine getirilmesi oldukça zordur. Bireyin kendini tanımadan, fiziksel ve sosyal gelişimini tamamlamadan bu sorumlulukları üstlenmesi çoğu zaman eşleri ve çocukları olumsuz etkilemektedir. Ülkemizde ve dünyada bu konuda yapılan pek çok araştırma erken yaşta yapılan evliliklerin olumsuz sonuçlar doğurduğunu göstermektedir (Bulut 1996; Özgüven 2001; ARC ve Swedish Save the Children Ortak Raporu 2001; Seiler 2002; Orçan ve Kar 2008).

Erken yaşta yapılan evliliklerin pek çok açıdan sorun yaratmasının en temel nedeni bu dönemin

adölesan dönemine denk gelmesi olarak belirtilebilir.

Adölesan dönemi; fiziksel, ruhsal, biyokimyasal ve sosyal yönden hızlı büyüme, gelişme ve olgunlaşma süreçleriyle çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Adölesan döneminin başlangıcı bireye, yaşanan coğrafyaya, toplumsal özelliklere göre değişebilmektedir. Bu nedenle dönemin başlangıç yaşını tam olarak belirtmek güçtür. Ancak, genellikle kızlarda 10-12 yaşlarda, erkeklerde ise 11-14 yaşları arasında başladığı söylenebilir.

İnsan yaşamında ikinci büyüme ve gelişme dönemi olan bu dönem sorunlu bir dönem olup, adölesan zaman zaman bu kadar hızlı değişikliğe uyum sağlayamamaktadır. Dönemin özelliğinden dolayı da zaman zaman sorunlarla baş etmek zorlaşmaktadır.

Bu dönemde adölesan; bir yandan fiziksel değişimler, büyüme, gelişme sorunları ve cinsel kimlik edinme ile boğuşurken bir taraftan da psiko-sosyal gelişim ile ilgili sorunlarla karşılaşmaktadır. Adölesan kendi kimliğini oluşturma ve ailesinden bağımsız olarak fonksiyon gösterebilme mücadelesi verir. Ebeveynlerinin ve okulunun koyduğu kurallara uymak zorundadır. Kendi yaş grubundaki akranlarının kurallarına uyması için de onlardan baskı görür. Toplum tarafından kabul görmek ve kendine bir yer edinmek için çabalar. Aynı zamanda benzersiz bir kişilik geliştirmeli ve kendi değerlerine, kendine bir anlam bulmalıdır (Zastrow&Ashman 1990: 228).

Bir başka deyişle adölesan dönemdeki birey henüz evlenme, aile kurma ve çocuk sahibi olma konusunda ne fiziksel ne de sosyal-psikolojik olgunluğa ulaşabilmiş değildir. Sosyal- psikolojik açıdan olgun kişi bireysel bir kimlik ve bütünleşmiş bir kişilik sahibidir, kendi yaşam düzeyi için gerekli gelişim görevlerini başarır, şimdiki zamanla ve gelecekle başa çıkma için gerekli yetenek ve becerileri kazanmıştır (Onur 2000: 104).

Bu açıdan erken yaşta evlenen bireylerin yaşadıklarını doğru bir biçimde anlamlandırmaları oldukça zordur. Nitekim görüşülen kadınların hepsi evlendikleri ilk dönemleri bir “oyun” gibi algıladıklarını ifade etmişlerdir.

K1 (72 yaşında)

“Kocam mı iyiydi ne bileyim ben anlamıyodum ki o zamanlar **oyun gibi geliyodu bana**”.

K2 (66 yaşında)

“Gızım, 16 yaşında evlendim. 10 Yaş büyüktü benden. Ben öyle bağda bahçede **oyunarken** görücü geldi, hiç kimse bana sormadı, “verdik” dediler. **Bana oyun gibi geliyodu**. Hiç bişey bilmiyodum. Bilmiyom demek olmazdı ama. Kaynana “**kocayı biliyon, işi mi bilmiyon**” derdi sona”.

K3 (35 yaşında)

“16 yaşımıdaydım, o zaman çocuktum, çocukların **evcilik olacağı gibi, anne olamaz, çocuk doğuramaz**, başka bir şey bildiğimiz yoktu. 17 yaşında çocuk doğurdum. Hiç bişey bilmiyodum, yakınımdaya teyzem vardı. İş öğretmek için, yemek yapmak için, o öğretti bana, **küçücük bebeğidim**, bir şey bilmiyordum. İlk başlarda **evcilik kurduğum** gibi zannediyodum. Ama **evliliğin içinde her şey varmış**. Şimdi dinliyorum televizyon söylüyor, **o yaştaki bebenin kendi karar vermesi çok zormuş**.”

K5 (52 yaşında)

17 yaşında evlendim. Annem de 13 yaşında evlenmiş. Adet görmemişmiş daha. Ata oturmuşlar küçücük kalmış. **Ama o zaman erken büyürdü kızlar. İstemese de büyüyecek napsın**”.

K11 (30 yaşında)

Bizim sülalede hep küçük evlenenler var, ben de **16 yaşında evlendim. İstemezdim hiç evlenmeyi. Hiç düşünmezdim**.

K7 (29 yaşında)

16 yaşında evlendim ben. Ortaokulu bitirdim, sonra evlendim. Aslında evlenmeyi pek düşünmezdim de hep nasıl biriyle evlenecem, kaç çocuğum olacak diye düşünürdüm **oyun gibi yani. Başlarda her şey oyun gibi geliyordu. Yaş ilerledikçe daha çok sorumluluğunu biliyorsun. Evliliğin ne olduğunu anlıyorsun.** Yaşın küçükken her şey olurmuş gibi geliyor. O zamanları düşününce nasıl yapmışım bilmiyorum.

K9 (21 yaşında)

16 yaşında nişanlandım. 3 sene nişanlı kaldım. Askere gitti eşim. 19 yaşında da evlendim. **Hiçbir şey anlamadım. Yaşım büyüktü aslında da ne bileyim yine de zor geldi bana evlilik. İstemiyodum.**

Görüşülen kadınların ifadelerinden de anlaşılacağı gibi evlilik onlara bir oyun gibi gelmiştir. Nasıl olduğunu anlayamamışlardır. Anne olmak, ev içi sorumluluklar, eş olmak gibi pek çok sorumluluğu bir arada üstlenmişler ve evliliği bir **“evcilik oyunu”** gibi yaşamışlardır. Kendilerini evliliğe hazır hissetmemişler, gerekli olgunluğa ulaşmadan evlenmek zorunda kalmışlardır. Bu durum ise kaygılanmalarına ve korkmalarına neden olmuştur.

“Aralık Ebesi”

Erken yaşta yapılan evliliklerin kadın, erkek, doğan çocuk ve toplum için pek çok fiziksel, sosyal, psikolojik ve ekonomik sakıncaları bulunmaktadır.

Adölesanlar, fizik olarak tam gelişmeden gebe kaldığında, anne ölümü, bebek ölümü ve ilgili morbidite riskleri belirgin olarak artmaktadır. Bu riskler beslenme sorunu, anemi ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamama durumlarında daha da artmaktadır.

Anne ölümlerinin önemli bir nedeni de erken gebeliklerdir. Bu durum hem anne sağlığı hem de

bebek sağlığı açısından önemlidir. Türkiye’de 17 yaşındaki her 12 kadından biri (% 8) ya anne olmuş ya da ilk çocuğuna gebe kalmıştır. Bu oran 18 yaşındaki kadında yükselerek yedide bire (% 15) ve on dokuz yaşındaki kadında dörtte bire (% 23)’e yaklaşmaktadır. Kentsel yörelerde yaşayan ergen kızlar arasında anne olanların oranı (% 10) kırsal yörede yaşayan kadınlardan (% 7) daha yüksektir. Erken gebeliklerin en önemli nedeni erken evliliklerdir (<http://www.kesk.org.tr>).

Gebelik döneminde doktor kontrolü altında olarak sağlıklı bir gebelik dönemi geçirmek sağlıklı bir çocuğun dünyaya gelmesine etkindir. Ülkemizde her 100 kadından 31.5 ’nin doğum öncesi bakım hizmeti almadığı saptanmıştır. Doğum öncesi bakım almayanların oranı yıllar içinde azalmıştır. Bu durum görüşülen kadınların ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Kadınlardan yaşları biraz daha büyük olanlar doğumlarını “ara ebesi” ile evde yaptıklarını ifade etmişlerdir. 30’lu yaşlarda olanlar ise sağlık hizmetine ve tıbbi kontrollere ulaşabilmişlerdir. Yine de eğitim seviyesinin düşük olması, hizmetlere ulaşmada bölgeler arası eşitsizlikler gibi nedenlerle bu sorunun etkisini sürdürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Sadece gebelik döneminde değil sonrasında da erken yaşta anne olmanın pek çok sakıncası bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi hiç kuşkusuz bir çocuk yetiştirmektir. Anneliğe henüz hazır olmayan, kendisi de çocuk olan adölesan anne, çocuk büyütmenin stresini taşıyamayıp bebeğini ihmal edebilir ya da örseleyebilir. Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde annenin çocuğu ile ilişkileri büyük bir önem taşımaktadır. Bebeklik döneminden başlayarak bebeğin temel güven kazanması ve özerklik geliştirilmesi ana-baba ile kurduğu ilişkinin kalitesine bağlıdır. Gerek fiziksel ve gerekse duygusal açıdan bağların daha güçlü olması nedeniyle anne ile ilişkiler, birinci derecede öneme sahiptir. Annenin doğumdan üç yaşına kadar be-

beklik ve ilk çocukluk döneminde çocuğunu eğitmek becerilerini geliştirmek adına da olsa onu zorlaması, reddetmesi ve aşağılaması yahut fiziksel olarak hırpalanması çocuğun gelişmesinde önemli sorunlar yaratabilmektedir. Çünkü bu dönemde anne, çocuğun en çok ihtiyaç duyduğu ve en çok güvendiği kişidir. Bu nedenle anne çocuk ilişkisindeki yakınlık çocuğun hem fiziksel hem de ruhsal sağlığını etkiler.

Literatürde adölesan çağındaki annelerin, fiziksel, psikolojik ve sosyal yönlerden yeteri kadar gelişmemiş olmaları nedeniyle çocuklarından kapasite üstü beklentiler içinde oldukları, sabırsız davrandıkları, onlarla sözlü iletişim kurmadıkları ve fiziksel olarak istismar ettikleri belirtilmektedir (Bulut 1996: 21).

K1 (72 yaşında)

İlk çocuğumu 16 yaşında doğurdum 6 ay yaşadı. Kız idi. Sonra bir kız daha doğurdum 6 ay sonra o da öldü. Çocuklarımla hepsini aralık ebesi ile evde doğurdum. (Kendisine aralık ebesi nedir diye sorulduğunda) karı işte. Yaşlı doğum yaptırıyor ama biliyo mu bilmiyo mu biz anlamazdık o zaman. Kızlarım niye öldü bilmiyok. **Akşam yattık sabah kalktık öldü dediler. Nazardan dediler be kızım nereden bilelim o zamanlar.** Sonra bir oğlum oldu peşine şükür o yaşadı.

K2 (66 yaşında)

İki kızım var benim. Düşük yaptım da başka olmadı. **Bebeği ben çok sevmezdim,** benim çocukluğumda hükümet çok çocuk olana vergi almazdı. 17 yaşında ilk çocuğumu doğurdum, evde doğurdum **ara ebesi** vardı. **Ara ebesi sokaktan birisi işte, dolaşırdı anladığı da yoktu. Yaşlı karılar doğurtuyordu,** aralarında 2 yaş var kızlarımla **iki tane de düşük yaptım. Kendim düşük yaptım, istemedim. Herif bir şey demedi, ruhu bile duymadı.** Şimdi kadınlar doğum yapınca eşleri onlarla

ilgileniyorlar. Eskiden öyle miydi? Eskiden kapıdan bakarlardı, “hadi Allah kolaylık versin” derlerdi. Sonra da giderlerdi.

K3 (35 yaşında)

17 yaşında çocuk doğurdum. Hiç bişey bilmiyordum, yakınımında teyzem vardı. İş öğretmek için, yemek yapmak için, o öğretti bana, küçücük bebeğidim, bir şey bilmiyordum. (İlk çocuğum) **İki ay yaşadı, aramızda öldü. Aramızda yatarken öldü. Bakamadık, erkekti.** Çok ağladım. **Doğumu ara ebesi ile evde yaptım.** Arada bir doktora götürürdüm, hastaydı zaten. İki sene sonra bi daha hamile kaldım, onu da **evde doğurdum. 4-5 tane düşüğüm var.** Biri 7 aylık bebeydi, içeride ölmüş. Bi hafta sonra düştü, bi gece hastanede yattım, bilemediler. Tarlada öldü. Yaşayanların sayısı 7, üç erkek, dört kız.

K4 (30 yaşında)

17 Yaşında anne oldum. Kızıma hamileydim. Anneme giderdim, **nası döneceğim diye ağladım, nasıl doğuracağım bu çocuğu diye ağladım.** Üç çocuğüm var, biri on sekizinde, biri on üçünde biri de, aha bu! (10 yaşında). **Çocuk yetiştirirken çok sıkıntı çektim. Gönlüme göre yetiştirdim diyemem. Kayınvaldem, görümcelerim hep karıştılar. Ben kızardım yapma diye, onlar hemen kucaklardı, “ne kızılıyorsun” diye bağırırlardı.** Güzel bir duygu anne olmak **ama sinirlerim allak bullak oluyor.** (On yaşındaki oğlunu işaret ederek) **beni sinir ediyor, anlatıyor beni içi seni yakar dışı beni hesabı.** Geriye dönsen evlenmezdim, okurdum.

K6 (30 yaşında)

17 yaşında hamile kaldım. Korunmadık çocuğu istiyordum. Doğumu hastanede yaptım çok zor olmadı. Sonrası zor oldu. **Kendime bakamadım. Çocuğa bakamadım. Çok hastalanırdı.** Kayınvaldem büyüttü nerdeyse. Ben büyüttüm dersem

olmaz. Emeği çoktur onun da ama ben kendi çocuğumu istediğim gibi büyütemedim o oldu.

K7 (29 yaşında)

18 yaşında yaptım ilk doğumumu. Zor oldu. Hastaneye de gitmişim öncesinde ama. **En zor gelen ona bakmak oldu.** Yaşlılar yardım etti.

K8 (29 yaşında)

Aslında ben hemen çocuk istemiyodum. Ama **korunma sonra çocuğun olmaz dediler** büyükler bana. Önce doğur ondan sonra korunursun dediler. Ben de doğurdum 17 yaşında evlendikten bir yıl sonra yani. **Yapmasaydım kızarlardı bana.**

Kadınlar çocuk sahibi olma konusunda da kendileri karar verememişlerdir. Çevrelerindeki (daha büyük kadınlar) insanlar çocuk sahibi olmalarını “zorunlu” olduğunu, “korunursa çocuğunun olmayacağını”, söylemişlerdir. Kadınların yaşlarının küçük olması, hamilelik ve doğum konusunda bilgisiz olmalarına ve bu bilgiye ulaşmalarına engel olmuş bu nedenle etraftakilerin “hurafeleri”ne (“nazar oldu dediler”) inanmışlar ve ona göre hareket etmişlerdir.

Görüldüğü gibi doğum sonrasında kadınların yoğun olarak yaşadığı en önemli sorun çocuk büyütmek olmuştur. Daha kendi gelişimini tamamlamadan çocuk sahibi olan kadınlar, çocuğuna nasıl davranacağını, hasta olduğunda ne yapacağını bilmediklerini ifade etmişlerdir. Bir kadının ise, **“Bebeği ben çok sevmezdim”, “Kendim düşük yaptım, istemedim.”** Demesi oldukça çarpıcıdır. Çocuk sahibi olmayı istemeyen bu kadın iki çocuktan sonra, korunma yöntemlerini bilmediği ve etrafın kızacağını düşündüğü için sonraki hamileliklerini kendi başına sonlandırmıştır. Hayati tehlikeye karşın böyle bir girişimde bulunmuş olması çocuk sahibi olmanın kendisini ne kadar zorladığını göstermektedir.

Kadınların karşılaştığı bir başka sorun da “gönüllerine göre çocuk büyütemek” olmuştur. Kayınvalide, anne, teyze, hala gibi daha yaşlı kadınlar çocukların bakımına destek olmaktadır ancak bu destek aynı zamanda çocuk üzerinde söz sahibi olmalarını da sağlamaktadır. Annenin, çocuğun bakımına yardım eden kişiler ile çatışma yaşaması ileriki yaşlarda çocuk sahibi olan kadınların da karşılaşılabileceği bir durum olabilir. Ancak kadının genç yaşta anne olması evlilikle ilgili diğer konularda olduğu gibi çocuğunu yetiştirmek konusunda da karar alma mekanizmalarından daha kolay dışlanmasına neden olabilmektedir.

“Dövmedi, sövmedi....”

Evlilik hem kadına hem de erkeğe yeni roller ve sorumluluklar yükleyen bir olgudur. Bir eş olarak kadın, çoğu zaman evin işlerinin yürütülmesi ve çocukların bakımı ile ilgilenirken bazen de aynı anda çalışıyor olabilir. Bir erkekten beklenen ise çoğunlukla evin geçimini sağlamaktır. Toplumumuzda zaman içinde toplumsal cinsiyet rollerinde de değişimler olmuştur. Artık daha fazla kadın çalışma yaşamındadır ve daha fazla erkek çocukların bakımı, yetiştirilmesi gibi durumlarda sorumluluk almaktadır. Ancak erken yaşta evlenmek hem kadın hem erkek için fiziksel ve sosyal anlamda hazır olmadan ek sorumluluklar yüklenmek anlamına gelmektedir. Özellikle kadınlar erken evlilik nedeniyle eğitimden ve çalışma yaşamından kopmakta, çoğu kez eşlerine bağımlı hale gelmektedirler. Eşlerin birbirleriyle, çocuklarıyla, birbirlerinin aileleri ve akrabaları ile olan ilişkileri de son derece önemlidir. Eşler arasında karşılıklı sevgi anlayış ve güven ilişkisinin olması çocukların sağlıklı bir kişilik geliştirmelerinde etkili olacaktır.

Ülkemizde genellikle evlenecek erkekle kadının arasında yaş farkının olması tercih edilen bir durumdur. Erken yaşta yapılan evlilikler için de benzer bir durum geçerlidir. Yapılan görüşmelerde kadınlarla eşleri arasında en az beş yaş fark

bulunmaktadır. Kadının yaşının küçük olması eşiy-
le ve akrabaları ile ilişkilerini etkilemektedir. Ka-
dınların tümü eşlerinden ve kayınvalidelerinden
çekindiklerini ifade etmiştir. Eşlerinin kendilerine
şiddet uygulamamasını ise “büyük bir şans” ola-
rak değerlendirmişlerdir. Şiddet gören kadınlar ise
“güçsüzlük” hissetmişler ve ne yapacaklarını bile-
memişlerdir.

K1(72 yaşında)

Kocam **dövmez sövmez ama cimri ben on-
dan bozuluyom.** Çok parası var ama bigün olsun
“al bu çorabı da sana aldım giy” demedi. Çocuklara
da para vermez. Kendini korumazsan ne olacak?
Çoluğun çocuğun oyuncağı olursun. Ezile ezile ez-
meyi öğrendiydim.”

K2 (66 yaşında)

Rahmetlik iyiydi, iyi davranırdı. **Dövmedi, döv-
seydi kaçırdım. Aklım ermiyordu anam, son-
radan ısındım. Öylecene dururdum yanında ne
etçeğimi bilemezdim.** Sokak kapısından gelirken
güpür güpürdü geldiğini duyardım. Eskiden koca-
lara saygı vardı, kalkardım elinde ne varsa alırdım.
Ama **napçan kızım, buna da şükür.** Döğmedi hiç
herif. **Öyle çok itiraz da etmezdim. Neye itiraz
edecen ki?**

K3 (35 yaşında)

Dediydim ya **kardeş gibi büyüdük, amcamın
oğluydu. Bilemedim anlayamadım.** Aramızda
dokuz yaş var cahil oluyon, o da cahil oluyo, dört
dörtlük değildi. Yine de Allaha çok şükür, yürüttük.
**Ama hiç unutamadığım bir şey var. İlk gece
odaya girdiğimizde yüzüm kapalıydı, o yüzümü
açacağıdı, ben de elini öpüp ondan para ala-
cağıdım. Evlenirken boya sürdülerdi, ben de
yüzümü açınca, “niye boya sürdün lan?” diye
dövdü beni. Bu zaman ki aklım olsa, köyde
olsam, kaçırdım. “Tuvalete gidiyom” der, gel-
mezdim. Hep şimdiki aklımda o var.** Yollarlardı
belki ama, ne bileyim çocuğun gönlü çabuk olur.
Bilmiyor ki ileriye geriye.. İşte hep bu aklımda.

K11 (30 yaşında)

7 yaş fark var eşimle, amcamın oğluydu ama
çok tanıımıyoduk birbirimizi. Ezdirmesinler kendi-
lerini bizim gibi kocalarına. **Diyorum ya, geriye
dönsem de hiç evlenmesem, hatta hiç çocuk-
larım olmasa, severim aslında onları ama, yine
de istemezdim.** Evlenmesem olurdu yani anlaya-
cağın.

K5 (52 yaşında)

Ben eşimi tanıımıyordum görücü usulü ile oldu.
Eşim lise mezunu benim aklı başında adamdır
Allahtan. Ben zırcahil. Evlendim Ankara’da kayın-
validemin evine gelin geldim. Çok kalabalıktık. Bir
evde on üç kişiydik. Çok sıkıntılar çektim. Dede
ebe hepsi vardı. Ama beyim beni çok tutardı. Nan-
körlük etmedi ettirmedi. Başka sıkıntılar da çektim.
Ben gece yorulmuşum, uyurmuşum o kadar ki-
şinin yemeği, evin temizliği, çocuklar bir sürü iş.
Beyim de oynamak istermişti. Ama bana kıyamaz-
mış. O isteğini bile istemedi yeri geldi. **Erkekliliğini
yaşayamadı yani.**

K10 (26 yaşında)

Komşumuzdu. Görücü usulü oldu. Aramızda 7
yaş fark var. **Olmaz mı zor oldu birlikte yaşama-
ya yatmaya alışmak.** Ben nasıl desem.... Başta
pek sıcak davranamadım eşime korktum..ne bi-
leyim ben hiç tanıımıyodum ki zor oldu işte...çok
çekindim ondan hala da çekinirim bazen. Bağırır
ama vurmadı bir kere çok sinirlendi vurdu sofrayı
yıktı gitti.

K4 (29 yaşında)

Tanıımıyordum eşimi. Görücü usulü oldu. On
sekizimde evlendim. Kayınvalidemle oturmaya
başladık. Çok zalimdi kayınvalidem. Aslında ken-
disi de çok çekmiş kendi kayınvalidesinden ama
bana da kötü davranırdı. Hiç unutmuyorum hamile
kaldım on dokuz yaşımda. Ramazan ayıydı. Ben

oruç tutmayayım dedim. Yine de kalktım sofrayı hazırladım. Yemedim kayınvalidem neden yemediğimi sordu. Hamileyim ya ondan oruç tutmaya-
cağım dedim. Vurdu yıktı sofrayı. **Saçımdan tutup beni sarstı. Hiç sesim çıkmadı benim de kocam da annesinden yana oluyordu çoğu.** Ama kaynanamın yanından ayrılınca daha iyi olduk. Artık eşim dövmüyor beni.

Değerlendirme ve Sonuç

Adölesan evlilikler beraberinde pek çok riski ve sorunu da getirmektedir. Görüşülen kadınlar, evliliği bir oyun gibi algıladıklarını ve evlilikte kendilerinden beklenen rolleri yerine getirmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadeler, kadınların yaşamlarının pek çok açıdan güçlüklerle dolu olduğunu göstermektedir.

Görüşmelerden elde edilen en önemli sonuç, kadınların evlilik kararının alınmasından başlayan

süreçten, ev düzeninin sağlanması, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi, aile üyeleri ve akrabalarla ilişkilerin düzenlenmesi gibi aile yapısını oluşturan her süreçte çoğunlukla karar mekanizmalarının dışında kaldıkları ve kendilerini “güçsüz” hissettikleridir. Bu durumun pek çok nedeni olabilir. Ancak erken yaşta evlenmenin bu noktada çok önemli bir etken olduğunu vurgulamak gereklidir. Adölesan dönemde, birey kendine özgü kimliği henüz geliştirememiş ve belli bir olgunluk kazanamamışken, evlilik pek çok sorumlulukla karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır.

Sağlıklı bir topluma sahip olmak bir bakıma sağlıklı kadınlara sahip olmakla eş değerdir. Bu nedenle ailelere sunulan hizmetlerin nitelik ve nicelik açısından çeşitlendirilmesi ve artırılması ve kadınların toplumsal yaşama erkeklerle eşit bir biçimde katılmasının sağlanması için önlemlerin alınması önemlidir.

KAYNAKLAR

Aile Yapısı Araştırması (2006). T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. T. C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Ortak Yayını. Yayın No: 3046. Ankara.

Aktaş, A., M. (2006). *Aile İçi Şiddet. Kadının ve Çocuğun Korunması*. Ankara: Elma Yayınları.

Arab Resource Collective (ARC), Swedish Save the Children (2001). **Adolescents, Early Marriage and the Convention on the Rights of the Child in Arab Societies** Summary Report of A Regional Workshop (Larnaca, Cyprus, 1 - 4 March 2001).

Benedict, R. (2000). *Kültür Örüntüleri*. Çev. Mustafa Topal. 3. Baskı İstanbul:Öteki Yayınları.

Bozkurt, V. (2004). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Bulut, I. (1996). *Genç Anne ve Çocuk İstismarı*. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.

Center for Research on Environment, Health, and Population Activities. (2005). *Determining an Effective and Replicable Communications-Based Mechanism for Improving Young Couples Access to and Use of Reproductive Health Information and Services in Nepal: An Operations Research Study*. Frontiers Final Report. Washington, DC.

Deniz, İ. A. G., Ersöz, N. İdeş, N. Türkarlan. (2001). “1995–2000 Yılları Resmi Kayıtlarından Batman’da Gerçekleşen İntihar ve İntihar Girişimleri Üzerine Bir İnceleme.” *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. Cilt:1, Sayı:4.

- Fidan, F. (2005). "Evlilik Kariyeri Öldürüyor Mu? Yaklaşımlar, Değerlendirmeler, Algılamalar." *Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Tartışma Metinleri*. Cilt:2.
- Güvenç, G. ve Aktaş, V. (2006). "Ergenlik Döneminde Yaş, Toplumsal Cinsiyet, Bireysel ve İlişkisel Tutumlar, Benlik Değeri ve Yaşam Becerilerine İlişkin Algı Arasındaki İlişkiler." *Türk Psikoloji Dergisi*. Cilt: 21, Sayı:57.
- Gowers, S. (2005). Development in Adolescence. *Psychiatry*. 4:6 Owers.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri (2003). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Yayını.
- Kuş, E. (2003). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Luxton, M et. all. (1996). *Families. Changing Trends in Canada*. Baker, Maureen. (General Editor) McGraw-Hill Ryerson Limited. Toronto: 1996.
- Mayring, P. (2000). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*. Çev: Adnan Gümüş, M. Sezai Durgun. Adana: Baki Kitabevi.
- Neuman, W., L. (2008). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri. Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (2. Baskı). Çev: S., Özge. İstanbul: Yayıncısı.
- Onur, B. (2000). *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm* (5. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Orçan., M. M. Kar (2008). "Türkiye'de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği." *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. Cilt:4, Sayı:14.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Seiler, N. (2002). Is Teenage Marriage A Solution? Center for Law and Social Policy. Washington, DC.
- Spector, P., Allen, T., Poelmans, S., & Cooper, C. (2005). *Work and Family: An International Perspective*. Mahwah, U.S.A.: Lawrence Erlbaum Associates Press.
- "Türkiye'de Kadın Olmak" (b.t) 8 Haziran 2008 <http://www.kesk.org.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı. (b.t). 2000 Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. 16 Temmuz 2008 <http://tuik.gov.tr>
- Uyanık, D., S. Doğan. "Kız Çocukları Açısından Erken Yaş Evliliği" Araştırma Sempozyumu. 23-25 Kasım Ankara:1998. http://www.die.gov.tr/tkba/paper1_1.pdf
- Wilson, A. (1985). Family. Florence, U.S.A.:Routledge Press.
- Yıldırım, A. H., Şimşek. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Zastrow, C. K. K. Ashman. *Understanding Human Behavior and the Social Environment*. Second Edition. Nelson Hall Publishers.Chicago:1990.